

Ali Vuolle-Apiala

Keuruun tervatehtaan historia

Keuruun Terva Oy
1926 - 1975

KEURUUN TERVA OY

1926–1975

Ali Vuolle-Apiala

© Ali Vuolle-Apiala

2. painos

Kuvat: Ali Vuolle-Apialan arkisto ellei toisin mainita

Kannen toteutus: Tapio Paappanen Ky

Taitto ja paino: Printek, Keuruu 2017

ISBN 978-952-93-9427-2

Sisältö

Lukijalle	5
Henkilöhistoria.....	7
Matkamuistelmia	15
Keuruun Terva Oy perustetaan	21
Sota-aika	37
Keuruulta talvisotaan miinaosaamista, Tapio Paappanen.....	40
Kokemusten keräämistä	43
Hiilimurskaamon palo keväällä v. 1941	45
Jatkosota alkaa.....	47
Sodan jälkeen	51
Muu toiminta	71
Keuruun Terva Oy:n toiminta päättyy	79

Lukijalle

Tämä teos kertoo tervan valmistuksesta Keuruulla. Esitetty materiaali antaa mahdollisuuden muodostaa yleiskuvan Keuruun Tervasta, sen perustajasta sekä, hänen elämänvaiheistaan. Kirjan myötä säilytämme jälkipolville osan paikkakunnan historiaa.

Kirjan sisältö muodostuu kirjoittajan omasta arkistosta, sukulaisten ja Keuruun Tervan palveluksessa olleiden henkilöiden luovuttamista valokuvi-
sta ja haastatteluista, Niilo Vuolle-Apialan omista kertomuksista, sekä muis-
ta lähteistä.

Esitän lämpimät kiitokset kaikille, jotka ovat luovuttaneet materiaalia kirjoittajan käyttöön ja näin edesauttaneet tämän kirjan syntymistä.

Keuruulla

Ali Vuolle-Apiala

Henkilöhistoriaa

Niilo Leopold Vuolle-Apiala syntyi Jämsän Koskenpäällä, Verkkalan talossa 15.11.1901. Vanhemmat, Kustaa Vuolle-Apiala ja Maria o.s. Nordström. Veljiä oli neljä ja sisaria kaksi.

Niilo kävi Hämeenlinnan Suomalaisen Yhteiskoulun ja lukion. Opinnot keskeytti Vapaussota, johon Niilo lähti vapaaehtoisena ollessaan vasta kuusitoistavuotias.

Hän liittyi Pohjois-Hämeen rykmentissä Hans Kalmin pataljoonaan, osallistuen Kuhmoisten ja Tampereen taisteluihin. Tästä reissusta Niilo palkittiin Sininen Risti -kunniamerkillä, sekä Vapaussodan Muistomitalilla.

Kustaa Vuolle-Apiala 14.1.1873–28.7.1959.

Maria Nordström 28.2.1872–27.11.1905.

Hämeenlinnan Suomalaisen Yhteiskoulu sekä lukio.

Kenraali Wilkaman intendenttiosasto (huolto-osasto) Vapaussodan loppuvaiheessa Viipurissa. Istumassa toinen vasemmalta, osaston päällikkö Varavänrikki Joonas Vuolle-Apiala, Keskellä Kustaa Vuolle-Apiala, ylärivissä oikealla osaston lähetti Niilo Vuolle-Apiala.
Kuva: Verkkalan arkisto

Teille

Dipl.ins.

NIILLO LEO VUOLLE-APIÄLÄ

on Vapaussoturien Huoltosäätiö antanut

SINISEN RISTIN

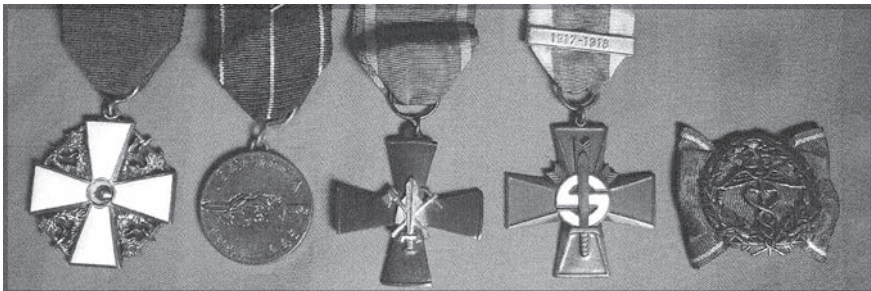
tunnustukseksi osallistumisesta Suomen vapauden ja
itsenäisyyden puolesta käytyyn taisteluun tai kuulu-
misesta niiden turvaamiseksi toimineisiin suojelus-
kunta- ja Lotta Svärd-järjestöihin.

Tamperella loka kuussa 1967.....

VAPAUSSOTURIEN HUOLTOSÄÄTIÖ

Väinö Törmä

W. J. K.

Niilon kunniamerkit.

Ylioppilaslakin Niilo sai 28.5.1919. Ylioppilaaksi valmistumisensa jälkeen hän toimi tekniikan alan harjoittelijana eri tehdaslaitoksissa Suomessa ja Saksassa.

Suomen Valtionhoitajana sekä maa- ja merisotavoimien Ylipäällikkönä annan
minä, Kustaa Mannerheim täten vapaussodan muistemitalin

Ylioppilas Niilo Huolle-Apiatalle

kunnistuksena hänen ansiostaan ja osoituksena siitä että hän on ollut osallisena isänmaansa vapauttamisessa. Muistuttakoon tämä mitali aina vapaussodan rankkien uroksista. Olkoon se todistuksena sotaan osaa ottaneille ja vastaisille sukupolville siitä kuinka Suomen kansa nousi puoltamaan lainalaista yhteiskuntajärjestystä ja vapauttansa. Muistuttakoon se valkeiden sotajoukkojen vastustamattomasta ryynnistä pohjan periltä, Tampereen ja Viipurin valloituksista, kaikista kärsimyksistä ja uhrauksista, niistä lukuista kioista taisteluista, joita sotajoukkomme taisteli, kunnes se voittasen työnsä vihollisen maan rajan taakse ja vapautti Suomen.

Kannettakoon tätä mitalia sillä kunnioituksella, johon kansakunnan suuret muistot velvoittavat, ja sillä oikendella, johon tämä antamani omistuskirja valtuuttaa.

Kustaa Mannerheim

BENZWERKE GAGGENAU

Bank-Verbindungen:
Rhein. Creditbank Heidelberg
Rhein. Creditbank Gernsbach (Baden)
Girokonto: Reichsbankstellenstelle Rastatt
Postcheckkonto: Karlsruhe Nr. 197
Fernsprecher: Gaggenau 62, 63, 64, 65
Telegramme: Benzwerke Gaggenauamt
Codes: A B C 4 u. 5, Culewitz, Private

GAGGENAU
IN BADEN

Bei der Antwort angeben

Ze u g n i s .

Herr Niilo Wuolle - Apiala, geboren am 15. November 1901 zu Jamsa in Finnland war in der Zeit vom 5. August ds. Jrs. bis heute als Praktikant in unserem Werk tätig und zwar in den Abteilungen:

Motorenbau, Getriebebau und Bremsraum.

Herr Niilo Wuolle - Apiala war stets pünktlich, fleissig und zeigte für alle vorkommenden Arbeiten großes Interesse.

Gaggenau, den 6. Oktober 1921.

BENZWERKE GAGGENAU

ppa.

ppa.

K. Knick *Warner*

G. A. SERLACHIUS, AKTIEBOLAG

MÄNTTÄ PAPPERSBRUK

POSTADRESS:
MÄNTTÄ

GODSADRESS: WILPPULA

TELEGRAFADRESS:
SERLACHIUS, WILPPULA

MÄNTTÄ
FINLAND

Studeranden Niilo Vuolle-Apiala har sedan den 16 februari d.å. i egenskap av praktikant arbetat i holländeriet vid pappers-, rull- och skärmaskinerna vid vårt pappersbruk och har Herr Vuolle-Apiala under hela denna tid iakttagit ett gott uppförande samt varit flitig och intresserad för sitt arbete, vilket vi med nöje intyga.

Mänttä, den 16 juli 1920.

G. A. Serlachius, ^a/s.

Per ^{Pappersbruket}
E. J. Mannas
Utm. ledare.

Niilo nuorena.

Niilo ehti käydä lyhyen pestin myös ”merillä”, toimien Koskenpään Tervatehtaan omistaman höyrylaiva AAVE:n lämmittäjänä ja koneenhoitajana kesällä 1919.

Niilo hyväksyttiin opiskelijaksi Helsingin Yliopistoon, mutta hän valitsi insinööriopinnot Saksassa mm. oppiakseen tuohon aikaan niin tärkeän saksankielen. Suoritettuaan varusmiespalveluksensa Hämeenlinnan Autopataljoonassa 1920–1921, Niilo aloitti opinnot Karlsruhen Teknisen Korkeakoulussa (Technische Hochschule Fride-riciana Karlsruhe) Saksassa. Opiskelu kesti neljä vuotta ja ajoittui suuriin lamavuosiin. Koneenrakennuksen diplomi-insinööriksi Niilo valmistui v. 1925. Diplomityönsä hän teki vesiturbiinista.

Palattuaan Koskenpäälle, Niilo toimi Kustaa-isänsä omistaman Koskenpään Huopatehdas Oy:n teknillisenä johtajana vuosina 1925–1926, suunnitellen mm. työko-
neiden voimansiirtoratkaisuja, joista osa on vieläkin huopatehtaalla nähtävissä mu-
seoituna. Kustaalla oli toiminnassa myös tervatehdas Koskenpäällä Kalmavirran ky-
lässä, sekä voimalaitos, molemmat lähellä Petäjäveden rajaa. Tervatehtaalla Niilo sai
oppinsa tervanteon jaloon taitoon. Kustaa-isä huomasi pian poikansa liikemiestaidot
ja niin sai Niilo tehtäväkseen myös huopatuotteiden, sekä tervan ja tärpätin myyn-
nin ja markkinoinnin. Nuo tehtävät veivät kielitaitoisen nuoren miehen myyntimat-
koille aina Ameriikkaa ja Kanadaa myöten.

Kokemuksen karttuessa alkoi Niilolla kypsä ajatus oman yrityksen perustami-
sesta, johon kaukonäköinen Kustaa-isä häntä kovasti kannusti. Pian tähän tarjoutui-
kin tilaisuus. Niilo osti Keuruulta jo toimintansa lopettaneen tervatehtaan ja sahan,
jotka hän käynnisti uudelleen. Edellä kerrotuin ”eväin” lähti Niilo Keuruulle tervan
tekoon. Näin sai alkunsa Keuruun Terva Oy.

Koskenpään Tervatehdas Osakeyhtiö

Koskenpää

POSTIOS: Koskenpää
SÄHKÖÖS: Koskenpään Tervatehdas,
Peltäjävesi

RAHTIOS: Peltäjävesi
PUHELINOS: Koskenpää

Koskenpää, joulukuun 14 p:nä 1919

MYY VARASTOSTA:

Tervaa
Tärpättiä
Puuhiappoa
Pikioilijää
Tervadiijää
Hilijää
Tervavettä
Tokottia

Todistus.

Täten todistetaan, että Ylioppilas Niilo Vuolle-Apiala on ollut tehtaamme omistaman Höyrylaiva "Aave'n" lämmittäjänä ja koneenhoitajana:

24 pv:stä toukokuuta 1919 - 19 pv:ään syyskuuta 1919.

ja senjälkeen tehtaallamme sähkökoneiden remonteerausauksessa

1 pv:stä lokakuuta - 1 pv:ään joulukuuta 1919.

Koko ajan on Herra Vuolle-Apiala praktikanttina ollessaan osoittanut ahkeruutta, tarmokkuutta ja hyvää työstaitoa, jonka tähden mielihyvällä todistamme.

Koskenpäällä 14 pv:nä joulukuuta 1919.

KOSKENPÄÄN TERVATEHDAS

OSAKEYHTIÖ

Asi. Hänninen

Herra Niilo Leopold Vuolle-Apialan pyynnöstä todistetaan täten, että Hämeenlinnan Yhteiskoulu, josta hän 28 päivänä toukokuuta 1919 on saanut päästötodistuksen, on Hallituksen päätöksen nojalla oikeutettu säädetyssä järjestyksessä päästämään oppilaansa Helsingin Yliopistoon. Helsingissä, Yliopiston kansliassa, 3 päivänä helmikuuta 1921.

Viran puolesta:

N. L. Vuolle-Apiala

Lunastus 5 mk.

Todistus herra N. L. Vuolle-Apialalle, koskeva Hämeenlinnan Yhteiskoulun oikeutta päästää oppilaansa Yliopistoon.

Muistelma myyntimatkasta Niilon itsensä kertomana
(esitelmä Rotaryklubissa).

Matkamuiistelma

Nykyään Amerikan-matka on kuin 50 vuotta sitten jokin Turun- tai Tukholman matka, aamulla Keuruulta Seutulaan, illalla New Yorkissa.

Kun v. 1928 jouduin tekemään matkan Kanadaan, Yhdysvaltoihin ja sieltä monen Euroopan maan kautta kotiin, se kesti tasan kaksi kuukautta. Matka oli elämys. Tarkoitus oli tutkia huopasaappaiden myynti- ja vientimahdollisuutta Kanadaan, sillä kotimaassa oli myyntimarkkinoilla erittäin kova kilpailu ja ensimmäisiä lähestyvän pulan ajan pilviä oli jo taivaalla. Luin lehdestä, että tunnettu maailmanmatkaaja Sakari Pälä oli hiljattain tullut Kanadasta, julkaissut siitä kirjankin ja poikkesin Helsingissä käydessäni häntä tapaamassa Kansallismuseossa. Sain häneltä hyviä neuvoja. Kerroin, että aion viedä mukani noin 50 paria huopasaappaista kuin malliksi. Samalla kysyin, voisinko jotenkin matkakustannuksia alentaa. Sakari Pälä antoi kohta hyvän vihjeen.

Hän neuvoi, että pakkaisin ne huopasenkärjet täyteen Työmies-tupakkaa, sillä suomalaiset metsätyömiehet kaipasivat kovasti turkkilaista tupakkaa. Siitä saisi siellä ainakin nelinkertaisen hinnan. Kun epäilin, kuinka niiden kanssa läpäisee tullissa, Pälä vastasi tähän tyylin: *”Olette nuori mies. Menkää siirtolaisten suureen joukkoon. Niiden tavaroita ei tarkasteta, vaan matkatavaroita nostetaan kuin suuria vuoria kraanan nokassa. Lähettäkää ne huopasenne suoraan Port Arthuriin, sillä juuri näin marraskuussa siellä varustetaan metsätyöretkikuntia Superior-järvien ja -jokien varsille.”*

Noudatin neuvoa ja pakkasin huopaset täyteen Työmies-savukkeita, ja niin hyvin hoiti FÅA siirtolaismatkat, että Keuruun asemalta lähetin Turkuun suuren puulaatikollisen huopasia, näin sen seuraavan kerran kiikkuvan Quibeckissä kraanan kärjessä, kun laivaa purettiin. Port Arthurin asemalla otin sen vasta haltuuni. Matka kävi Göteborgin-linjan Gripsholm-laivalla. Samalla matkusti Folke Bernadotte hakemaan Yhdysvalloista morsiantaan, asbestikuningas Manvillen tyttärtä. Tämä oli laivassa puheenaiheena. Ruotsalainen laivamies kertoi minulle pikkujutun, jonka todenperäisyyttä en voi varmistaa: Lähellä Kanadan rannikkoa tuli perämiehen hyttiin hätäntynyt rouva ja kysyi, mitä tapahtuisi, jos törmäisimme jäävuoreen. Perämies vastasi rauhallisesti, että jäävuori purjehtisi eteenpäin kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan. Kysyjä rauhoittui ja oli tyytyväinen tähän selitykseen.

Montrealissa gövyin merimiesten yömajassa säästääkseni dollareita. Yö oli elämys sinänsä. Matka Port Arthuriin kesti junalla n. 3 vrk. Välillä poikkesin Sudburyssä, kun siellä oli isäni ikätoveri, jämsäläinen Heikki Koljonen lääkärinä. Hän piti minua vieraanaan yhden iltapäivän ja kertoili ammatistaan. Intiaani potilaana on kova kestämään pieniä leikkauksiakin, kun taas neekeri kiljuu, vaikka varpaasta tikkua otettaisiin. Port Arthurissa vein huopaset Nelson-Kyron tavarataloon. Johtaja Niilo Kyron (Armi Kuuselan eno) kanssa teimme huopaskaupat. Hinta oli noin kaksi kertaa korkeampi kuin Suomessa ja matkakassa vahvistui kovasti. Tupakasta metsämiehet oikein kilpailivat ja möin niitä vähän kuin helppo-heikki. Myynti sattui kreivin aikaan, sillä talvi yllätti äkkiä kovana ja parhaillaan varustettiin metsätyöretkikuntia suurille savotoille.

Huopaset myytiin Kyron kaupasta yhtenä päivänä. Port Arthurissa olin Niilo Kyron vieraana viikonpäivät. Olin myös heidän mukanaan 6.12. suomalaisten itsenäisyysjuhlassa. Siellä minun täytyi esittää suomenterveiset. Port Arthurista matkustin junalla New Yorkiin ja siellä oli matkani paras elämys, kun vietin joulupäivän Ville Ritolan vieraana. Ritola oli kesällä muutama viikko ennen Amsterdamin olympialaisia kilpailemassa Keuruulla. Silloin hän asui minun luonani.

Mieleeni jäi hauska lähikuva Villen kodista. Pieni tyttö (4 v) leikki lattialla isän voittamallale mitalleilla. Selailin pikkutytön kanssa niitä ja löysin joukosta Amsterdamin ja Pariisin kisojen kultamitaleja. Sanoin Villelle, että pitäisi ainakin nuo mitalit paremmassa tallessa. Ville sanoi huolettomasti: *"Niin tosiaan. Annapas tyttö ne pois niin minä annan sinulle täältä vähän huonompia."* Siten hän otti kaapista kourallisen toisia mitaleja ja antoi tytön leikkittäväksi. Eivät hänen suuret palkintonsa olleet hienossa lasikaapissa järjestettyinä, kuten olisi luullut. Nyt kannattaa poiketa Peräseinäjoella katsomassa Villen hienoa palkintokokoelmaa, jonka hän lahjoitti kotipitäjäänsä. Siellä se varmaan on järjestyksessä. Kysyin Ville Ritolalta, että kun hän ja Nurmi ovat kumpikin suuria urheilun huippuja, niin miten hän vertaisi itseään Nurmeen. Vastaus: *"Minä en ole koskaan ottanut urheilua sellaisella teräksisellä tarmolla kuin Nurmi. Jos sitä nyt jollekin erikoismatkalle keskittyisi, niin eihän sitä*

Suurjuoksija Ville Ritola "Peräseinäjoen susi" Keuruulla kesällä 1928. Kuva: Keuruun kisailijat arkisto

*tiedä, kumpi voittaisi, mutta muistan sitä Pariisin murtomaajuoksua v. 1924. Liimatainen tuupertui ennen maalia ja minäkin olin melkein poikki, mutta Nurmi painui ylivoimaisena voittajana. Kyllä minä aina annan Nurmelle sen arvon, mikä hänelle kuuluu.” Helsinkiin tul-
tuani kävin viemässä Ritolan terveiset Hannes Kolehmaiselle. Hannes tarjosi kahvit, muisti Keuruulla käyntinsä ja kyseli: ”Vieläkö Ville meinaa treenata itsensä kuntoon ensi kesänä?”*

New Yorkissa oli merimiespappi Kalle Mäkisellä huomattavan suuri pankkiiriliike. Hän hoiti suomalaisten raha-asioita, möi matkalippuja Suomeen jne. Pastori Mäkinen lähti oppaakseni kaupungille ja kun ajaa jyristelimme maanlaisella Subweijsä, hän kertoili, ettei ollut käynyt pariinkymmeneen vuoteen Suomessa. Hän muisteli lapsuuskotiaan ja hörstin korviani, kun hän mainitsi olevansa kotoisin Kuhmoisten Pihlajakoskelta, joka seutu minulekin on tuttua. Kysyin, muistaako hän sattumalta Koskela-nimistä taloa. *”Tottakai muistan. Minun syntymäkotinihan on aivan siinä lähellä. Niihin aikoihin, kun lähdin Suomesta, Koske-
laan jäi nuori leski ja olen jostakin kuullut, että hän joutui naimisiin johonkin Jämsän puo-
leen.”* Tähän jatkoin, että minä sattumalta voisin kertoa hänestä vaikka kuinka paljon, sillä hän on ollut minun äitipuolenani 20 vuotta. Ihmettelimme, että maailma on sentään pieni.

Matkalle lähtiessä pastori pyysi minua viemään häneltä Suomeen setelirahaa, jota hänelle oli kertynyt noin 65.000 markkaa. Pankit Ameriikassa eivät halunneet sitä millään ottaa vastaan. Markka vuonna 1928 oli samanarvoinen kuin tämän päivän markka, joten kuljetettava summa oli huomattava. Hän antoi tuon sinetöidyn setelikäärön huolettomasti ja minäkin sanoin, että kyllä se varmasti perille menee, jos minä itsekin. Laivassa ja hotel-
leissa annoin paketin aina kassakaappiin säilytettäväksi kuittia vastaan.

Tämä sama pastori Kalle Mäkinen oli 1930- luvun alussa muutaman vuoden Keuruulla. Kun tapasin hänet tuolla kankaalla, kysyin, kuinka hän saattoi olla niin huoleton, ettei otta-
nut edes kuittia siitä rahapaketista, eikä tutkinut passiani jne. Pastori Mäkinen vastasi: *”No,
mitä minä olisin sillä kuitilla tehnyt, jos te olisitte niiden rahojen kanssa painunut vaikka
Suureen Länteen. Mistä minä sitten olisin teitä kysynyt. Minun ammatissani oppii tunte-
maan hyvin ihmisiä.”*

New Yorkista lähdin paluumatkalle joulujen välipäivinä Majestic- laivalla. Se oli silloin maailman suurin laiva (ent. saks. Bismarck). Uudenvuodenyötä valvottiin laivan ravinto-
lasalissa ja jouduin sattumalta hauskan huomion kohteeksi. Siellä arvottiin matkustajien kesken topattu, koristeellinen n. 50 cm:n korkuinen valkoinen karhu. Mitenkä se (Luckybear) sattuikin arvonnassa juuri minulle. Silloin minua tultiin onnittelemaan ja vetämään mukaan vaikka mihin pöytään. Poseerasin aikani karhu kainalossa salissa ja joka pöytään olin tervetullut. Luikin kuitenkin karhuineni pian omaan hyttiini. Vaikka karhu oli vähän hankala matkatavara, toin sen Keuruulle. Yksi tyttö vei sen kerran minulta, lupasi tuoda takaisin, mutta ei tuonutkaan. Kunpa minä sen tytön vielä tapaisin!

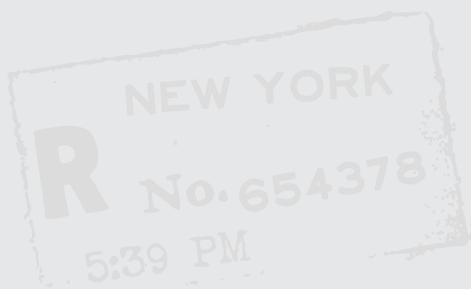
Laivan ruokasalissa oli matkustajilla pitkissä pöydissä aina sama paikka. Vastapäätäni istui tumma, mustatukkainen mies, jota ilman muuta luulin italialaiseksi, koska heitä matkustajina oli valtaosa. Olimme kumpikin vähäpuheisia ja kummankin englanninkieli sujui heikosti. Keskustelumme rajoittui melkein pä siihen, kun toinen sanoi: *"Very nice weather to day."* Tähän toinen: *"Yes, I see."* Jatkoa ei tahtonut tulla.

Kun me päivittäin kolme kertaa kuuden päivän aikana tapasimme ja olimme viimeisellä aterialla, laivan jo lipuessa Southamptonin satamaan, yritimme jotenkin kysyä toisiltamme, mihinkä matka nyt jatkuu. Vastapään toveri selitti, että hän matkustaa Hullin kautta Suomeen ja että hän on sieltä kotoisin. Silloin minä pamautin: *"Puhutteko sitten suomea?"* Toinen vastasi, ettei hän paljon muuta osakaan. *"Mistä päin Suomea te sitten olette?"* hän kysyi minulta. Sanoin olevani Keuruulta. *"No, siitä minäkin olen läheltä."* Hän oli Pihlajavedeltä.

Tämä pikku juttu ei ole yhtään väritetty. Näin voi käydä, että kummankaan päähän ei välähtänyt yksinkertainen ajatus ryhtyä kyselemään tarkemmin toisen syntyperästä. Minäkin ehkä näytin hänen silmissään etelämaalaiselta, kun tukka oli musta ja vahva. Nythän minunkin sitten on täytynt se värjättää, kun vaalea on kovasti muodissa.

Kotiin matkustin sitten Lontoon ja Pariisin kautta. Hampurissa ja Lyypeikissä möin Keuruun ja Koskenpään tervaa. Kotiin tullessa oli hauska ja yllättävä kohtaus. Astuessani odottamatta sisään olivat tehtaan mestari ja konttoristi avanneet minun kotiviinipulloni ja nämä kaksi Koskenpään kunnon miestä olivat parhaillaan sitä kittaamassa. He ihmettelivät, että eikös minun pitänyt tulla vasta keväällä. Minäkin yhdyin joukkoon ja aloin kertoa Ameriikan matkasta. Siihen aikaan meidän pienen liikkeen väki (10) oli vähän kuin samaa perhekuntaa.

Isäni, joka oli minut matkalle lähettänyt, soitti ja pyysi, että tulisin kertomaan matkastani ja tekemään samalla tilin niistä huopasista ja matkakuluista. Sanoin hänelle leikillisesti, että ei se matka ollut samanlainen kuin Jukolan Simeonin ja Eeron, mutta melkein pä *"Se meni, mitä huopasilla tuli."* Isäni vaati aina tarkat tilit matkoista. Kun sitten annoin hänelle sievän nipun tilauksia tervasta ja huopasista vielä seuraavankin talven toimitukseen, hän sanoi tähän tyyliin: *"Tehdään se tili nyt vaikka toisella kerralla. Se on pääasia, että tulit sieltä hyvin pois, minä vähän jännäsin."* Ja sitten se tili niistä matkakuluista taisi lopulta jäädä kokonaan tekemättä.

Vuokraaja saa siirtää tämän vuokratirjan kolmannelle henkilö-
virkatalon haltijaa kuulematta.
Virka- tai toiminimelle. Keuruulla, 4 p:nä huhtikuuta 1938.

Virkatalonhaltijaksi.

Täten annan puostumukseni siihen että Toisella puo-
sella oleva Kontrahhti saadaan piirtää ilman minua
Kuulemata toisellekin henkilölle. Keuruulla
Huhtikuun 29 p. 1907.

Heim. Tihlman,
Kirkkoherra.

Todustavat:
Joh. Saven

Juh. Nieminen

Tämän Kontrahdin siirrän kaikkine oikeu-
ksineen ja velvollisuuksineen Keuruun Tär-
pätti ja Terva Toellisuus osakeyhtiölle.

Säätynyt, syyskuun 13 päivänä 1907.
Eino Grönlund.

Todustavat:
Joh. Saven ja Heimo

Tämän Kontrahdin siirrän olen tyytyväinen.
Keuruu Syyskuun 17 p:nä 1907.

A. Leikola,
Kirkkoherra.

Tämän kontrahdin siirräme kaikkine oikeuksineen ja
velvollisuuksineen Herralle Niilo Vuolle Aptalalle.
Keuruulla marraskuun 9 päivänä 1925.

Todustavat:
Henariparainen.
Kujumies.
Matti
Paukkinen.

Keuruun Tärpätti ja
Tervateollisuus osakeyhtiö.
Tämän kontrahdin siirrän kaikkine oikeuksineen ja
velvollisuuksineen Keuruun Terva O/Y:lle
Keuruulla, 14 p:nä marrask. 1926

Niilo Vuolle-Aptala

Huttulan
tervatehdas,
joka paloi
7.7.1937.
Kuva: Tapani
Ampiala

KEURUUN TERVA O.Y.

Puhelin 3
Telefax 3 Keuru 47

Lentolinnus. - Telegrafi.
TERVA

KEURU, 18 pv:nä toukok. 1943.

MY VVARASTOSTA:

Tervaa
Täpättä
Puuhaappoa
Pakollia
Tervadiijaa
Hiiliä
Tervavettä

Koskenpään Tervatehdas O/Y
Koskenpää.

Haluamme antaa Teille muutamia osoitteita, joissa olisi vielä
jäljellä aika paljon TERVAKSIA, ja jotka sopisivat hyvin tehtaallenne.
Lepola, Petri J. Veski, omistaja: Kalle Sikala
Verkkala, " , omistaja: Eeva Sikala, (sodassa kaatuneen Paa-
vo Sikalan leski).
Saloksen maa, Petri J. Veski, omistaja: G.A. Serlachius O/Y, kantoja
läytyy erikoisesti Puttosen-ahon ja Maunumäen
vähäliikkeen, n.k. Riikki-suon takana.
Näiden tiedot minulle antoi Anshelm Saari, ja kehoittaisin Teitä
ensin antamaan metsät tarkastaa ja sitten ostamaan ne pois, sillä Kuohun
tehdas kalastelee myös niitä alueita.

Terveisin:

*Anattamus, Pekka
Tervatehdas myyjä*

Ulla

Taijaale

*Hilja
Munkkaa hinta
2 m
Hilja
v. v. P*

Keuruun Terva Oy perustetaan

"Minkä teet, tee se tervan kanssa."

"Jos viina, sauna ja terva ei auta, niin tauti on kuolemaksi."

Nämä sananparret ovat käytössä vielä nykyäänkin.

Etelä-Suomesta kotoisin oleva asemapäällikkö Eemil Granfelt perusti Melonlahden rannalle sahan. Toimittuaan muutaman vuoden saha lopetti toimintansa vuonna 1906.

Vuonna 1907 perustettiin samalle paikalle Keuruun Tärpätti- ja Tervateollisuus Oy:n tervatehdas. Tehtaan perustajia olivat K.A.Linqvist, Selim Vuorinen, K.F.Jukola, L.Ampiala sekä eräät muut Keuruun maanviljelijät. Tehdas oli toiminnassa vuoteen 1923 asti. Keuruulla oli muitakin tervatehtaita. Vuonna 1919 rakennettiin yhteinen keskustislaamo, joka toimi myöhemmin meijerinä.

Vuonna 1926 nuori diplomi-insinööri Niilo Vuolle-Apiala perusti Keuruun Terva Oy:n, (jäljenpänä "Terva"), jota ennen hän oli ostanut yhtiölle edellä mainitun tervatehtaan ja toiminta käynnistyi uudelleen. Tästä alkoi Keuruun Terva Oy:n tarina. Niilon johdolla laitoksesta kehittyi maakunnan suurin ja pitkäaikaisin alan yritys. Parhaimmillaan se työllisti n. 50 henkilöä, ollen näin paikkakunnan suurimpia työnantajia. Toiminta jatkui aina vuoden 1975 lopulle saakka, jolloin se päättyi Niilon kuoltua 20.10.1975.

Nykyään monet uudet kyllästysaineet ovat syrjäyttäneet vanhan tutun tervan, mutta on tervalla vieläkin sijansa: puuveneet ja -laivat, kirkot ja niiden paanukatot, hirsihuvilat ja -aitat yms. Erikokoisia tervatehtaita toimiikin edelleen eri puolilla maata.

Tehtaan yhteyteen perustettiin myös v. 1957 lastuvillalevytehdas, joka käytti puuta uudella tavalla puristamalla puulastua sementin kanssa eri paksuisiksi rakennuslevyiksi. Tuote sai nimekseen KEURU-levy. Levyä käytettiin lämpö- ja äänieristeenä. KEURU-levyn syrjäyttivät nykyisin käytettävät materiaalit. Tervan ja levyn valmistuksen loputtua 1960-luvun puolivälissä jatkui toiminta puutavaran jalostuksen muodossa. Perustettiin liimapalkkitehdas, josta lisää jäljempänä.

Yhtiöllä oli myös tervatehtaat Pylkönmäellä Paajalan kylässä, sekä muutama pienempi tehdas, Multian Tarhapäällä, Huttulassa ja Haapamäellä. Sahatavarat tuotti v. 1947 perustettu saha Petäjävedellä. Saha toimi vuoteen 1969. Keuruulla oli toiminnassa myös höyläämö, jossa tuotettiin höylätavaraa omiin tarpeisiin ja myyntiin lähes koko yhtiön toiminnan ajan. Siellä valmistettiin mm. parketteja. Sotien aikana valmistettiin ammuslaatikoita ym. puolustusvoimille. Punatiilistä rakennusta kutsuttiin nimellä ”parketti”. Osa tästä rakennuksesta on vieläkin jäljellä.

”Parketti” vuonna 2016.

N:o 88

Smk. 2000

OSAKEKIRJA

KEURUUN TERVA O.Y.

Kahdestatuhannesta Markasta

Emil Vuolle-Apiola

on maksettuaan *Kaksituhatta (2000) Suomen Markkaa* saavuttanut vastaavan yhden osakkeen osuuden Yhtiössä niillä oikeuksilla ja velvollisuuksilla, jotka sen vahvistettu yhtiöjärjestys lähemmin määrää.

Koumulla *joulukuun 19 p:nä 1926*

JOHTOKUNTA:

Antti Vuolle-Apiola

Väilo Vuolle-Apiola Emil Vuolle-Apiola

KEURUUN SAHA OY.

SAHKOOS: — TELEGRADR:
KEURUUNSAHA, KEURU
PUHELINOS: KEURU 22

LAIVAUSATAMA: RAUMAN SATAMA

Keuruulla, kuun p:nä 193.....

Myy varastosta

kaikenlaista sahattua ja höylä-
tyä puutavaraa sekä hirsii,
piiroja, halkoja.

S o p i m u s .

Allekirjoittaneet Keuruun Saha O/Y ja Keuruun Terva O/Y ova
tämän toukokuun 6 p:nä suorittaneet Keuruun Saha O/Y:n ja Keuruun
Terva O/Y:n vuokra-alueitten rajan tarkistuksen 18 p:nä syyskuuta
1922 tehdyn vuokrakirjan perusteella ja ovat tarkistuksen tehneet
kartoittaja K. Airikkala, isännöitsijä Aapo Lampinen, sahanmestar
Aarne Martinsén ja herra Eino Ruopas ja selittävät molemmat ole-
vansa tyytyväiset siihen rajaan joka merkittiin paaluilla.

Edelleen ovat allekirjoittaneet sopineet, että Keuruun Saha
O/Y sallii Keuruun Terva O/Y:n rakentaa puuseppärakennuksensa
2 metriä lähelle Keuruun Tervan alueen pohjoispuolista rajaa.
Päinvastaisessa tapauksessa sallii Keuruun Terva O/Y; Keuruun Sa-
han rakentaa vastaavanlaisen rakennuksen yhtä lähelle Keuruun Ter-
van rajaa.

Keuruulla toukokuun 7 p:nä 1938.

Keuruun Terva OY
Ed. Kaarto

Aapo Lampinen

Todistavat:

W. Järvelä *Oiva Terasva*

Selvityksenä todistan valaheutoisesti patruuna Joh. Valtosen 20 p:nä toukokuuta 1898 Keuruun kirkkoherran virkatalosta vuokraaman alueen vuokravälikirjan sen merkinnän, missä määritellään Keuruun asemalta valtion sorakuoppaan menevän sivuraiteen itäpuolella oleva raja. Tämä kontrahti on siirtynyt eri siirtojen kautta KEURUUN TERVA O/Y:n haltuun. Ollessani Keuruun kirkkoherran virkatalon metsänvartijana oli tämä mainittu vuokra-alue silloin sahanomistaja Emil Granfeld'in hallinnassa ja oli Granfeld'in sahalla sivuraiteen varressa rautatien itäpuolella höyläämä. Sahan lautataapelit ulottuivat aina rautatien suuntaan asemalle päin viljeltyyn peltoon asti. Tämä pelto alkoi n. 25 m nykyisen meijerin pajarakennuksesta asemalle päin. Maastossa löytyy tällä kohdalla suohauta. Muistan vallan hyvin vielä, kun asiasta sukeutui riita siitä, että kelle kuului kasvavat puut, jotka hakattiin k.o. alueelta ja sopimukseksi tuli, että maa kuuluu Granfeld'ille ja puut virkatalolle. Rautatien yläpuolella sahalle varattu alue ~~50 m rautatiestä lähtien~~ ulottui 50 m itään eli ylöspäin. Tämän vuokra-alueen etelärajana oli siis viljelty pelto ja itärajana taas nykyinen tien paikka, joka kulkee nykyiseltä meijeriltä Kolhoon menevälle tielle. Nykyinen Keuruun Osuusmeijerin alue oli alunperin mainittua Joh. Valtosen vanhaa vuokra-aluetta

Keuruulla, lokakuun 31 p:nä 1938.

A. Kansanahy.

Keuruun Terva Oy:n käytössä olleita lomakkeita,
kirjekuoria, mainoksia ym.

**KEURUUN
TERVA O.Y.**

Puhelin } Keuruu 47
Telefon }

Lennätinos. — Telegr. adr.
TERVA

KEURUU, 15 p:nä heinäkuuta 1940

MYY VARASTOSTA:

• Tervaa
• Tärpättiä
• Pikiöljyä
• Tervaöljyä
• Hiiliä
• Tervavettä

Koskenpään Tervatehdas O/Y.

Koskenpää.

Viitaten päivän puhelinkeskusteluun kanssanne ti-
laamme tätten heti toimitettavaksi

osoitteella: Jyskävuoren Varikon Rakennustyö,

Jyväskylä.

3 ast. Pikiöljyä hintaan mk. 3/75 per netto kg.

Koska lähetyksellä on erittäin kiire pyydämme Tei-
tä toimittamaan sen aivan heti. Tämän lähetyksen saa toimittaa
tavallisella rahtitavara-rahtikirjalla. Lähettäjä Keuruun Terva O/Y

Jokamme odottamaan hyväntahtoista pikaista toimitus-
tanne ja merkitsemme

Kunnioittaen

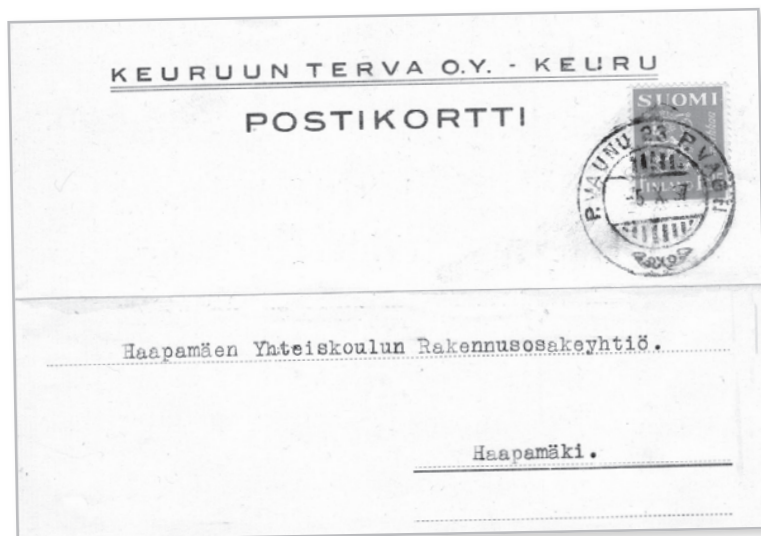
Keuruun Terva O/Y.

psta Anna Vuoren

TERVAKONTTORI OSAKEYHTIÖ
KEURU - SUOMI (FINLAND)

Mäkelä & Vuorikoski O/Y.,

V a a s a.

KEURUUN
JA
PAAJALAN
TERVATEHTAAT
PETÄJÄVEDEN SAHA

**KEURUUN
TERVA O.Y.
KEURUU**

Postios.: KEURUU
Puhelinos.: KEURUU 247
Sähköos.: TERVA
Rahtios.: KEURUU

Oy. PYP. Keuruu sheekkitili N:o 2160/6001
Postisirtotili N:o 68705

Keuruu, touko kuun 23 pnä 1958

Kauppia A. Nieminen

Lasku N:o 5473/899

Keuruu

Tilaus:

Ehdot: per netto käteinen

Ala Keuruun tehtaalta

17,3 m Jalkelistaa 1/4" x 2" a'18/15

mk 314:-

lvv. 0%

Muistutuksia, joita ei tehdä 8 p:n kuluessa tavaran saapumisesta ei hyödykäytä

KEURUUN TERVA O.Y.
KEURUU

Turun Keskusvankila,

KEURUUN TERVA O.Y. - KEURUU
(SUOMI - FINLAND)

Par avion
Ilmaposti - Luftpost

Messrs Berlandina Brothers & Co., Ltd.

London E.C.3.

124/127 Minories

Turku.

> Keuru-Pihlajavesi-Multia-
lehti 20.6.1928

Hyvää

Tervavettä

saatavana pienemmissä
ja suuremmissa erissä.
Paras maalausaine ulko-
rakennuksien ja kattojen
maalauksia varten. Käyt-
töohjeita annetaan.

Keuruun Terva O. Y.

1151

> Keuru-Pihlajavesi-Multia-
lehti 4.7.1928

Hyviä

Pajahiiliä

saatavana
KEURUUN TERVATEHTAALTA.

Samoin hyvää
TERVAVETTÄ
ulkorakennusten ja kattojen maalauksia varten.

Kysykää hintojamme.

Keuruun Terva Oy.

1264

Täten saamme arv. autonostajille ilmoittaa, että

Chevrolet-, Pontiac- ja Oakland-

autojen asiamiehenä Keurutta, Haapamäkeä ja Multiata varten on

Ins. N. Vuolle-Apiala, os. Keuru,
jonka puoleen kehoitamme autoja ostaessanne kääntymään.
Mallivaunumme, uusi Chevrolet, nähtävänä Keuruulla n.
viikon kuluessa.

HÄMEEN AUTO O.Y.
Tampere. Kauppakatu 1. Puh. 2140 & 2319

Keuruun Terva O.Y.

Myy aina varastosta:

Tervaa
Täpättiä
Pikiöljyä
Puuhiiliä
Tervaöljyä
y.m.

Huokeimpiin hintoihin, parhaimmat laadut,
tutustukaa tuotteisiimme.

KEURUUN TERVA O.Y.

< Keuru-Pihlajavesi-Multia-lehti
31.5.1930

Keuruun Terva Oy

KEURUU

Puhelimet Keuruulla:
Johtaja 20
Konttori 247
Tehdas ja varasto 143
Metsätyönjohtaja . 267

Petäjävedellä:
Saha 47

Paajalassa:
Tehdas 4

O S T A A :

Tervaskantoja — Hautatervaa — Sahatukkeja
ja erilaista pinotavaraa

M Y Y :

Tukuttain javähittäin:

Tehdastervaa — Hautatervaa — Suksitervaa —
PINTO-tukinpäätervaa — Täpättiä — Hiiltä —
Hiilimurskaa — Saha- ja höylätavaraa — poltto-
puita — Ainespinotavaraa — Keinokuivattua sa-
hanpurua.

E D U S T A A :

LANGELMÄEN LAATTAKIVEÄ.

Keuruun Terva Oy valmisti aikoinaan myös kilpahihtäjille tarpeellista suksitervaa.

Tärpättipullo.

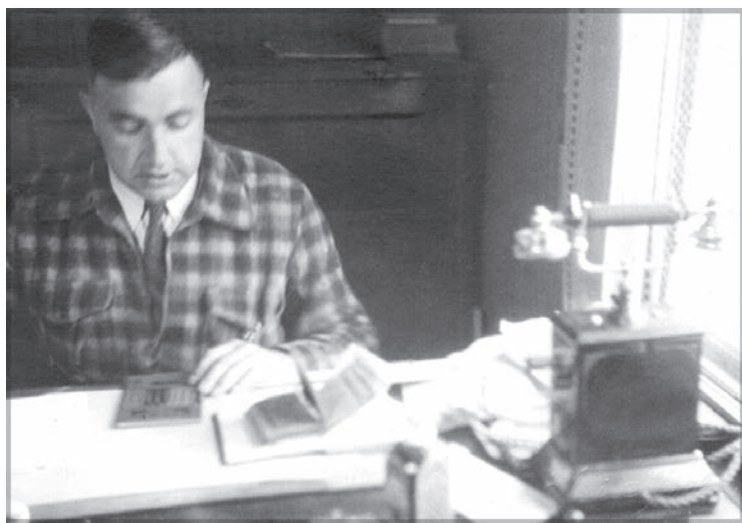

Tervakanisteri.

Niilo Vuolle-Apialan perheen talo Raivio Keuruulla. Talo on purettu 1980-luvulla.

Muutettuaan Keuruulle Niilo asettui asumaan ostamaansa Raivio-nimiseen taloon. Perheen hän perusti 1930-luvun puolivälissä mentyään naimisiin myös Koskenpäältä kotoisin olleen Aune Rahikkalan kanssa. Lapsia on viisi: Sirkka (s. 1936), Antti (s. 1938), Elina (s. 1941), Ali (s. 1949) ja Tuomas (s. 1956).

"Tulen Herpmannin poikien
patsaalta päin.
Suuren, synkän savun männikön
takaa näin.
Niinkuin yön pimeys
se torneista nousi.
Tärpätti lemusi,
petäjät savussa sousti.
Arvasin kohta:
Niilo Apiala siellä tervaa keittää
ja maailman savuun peittää."

Einari Vuorela

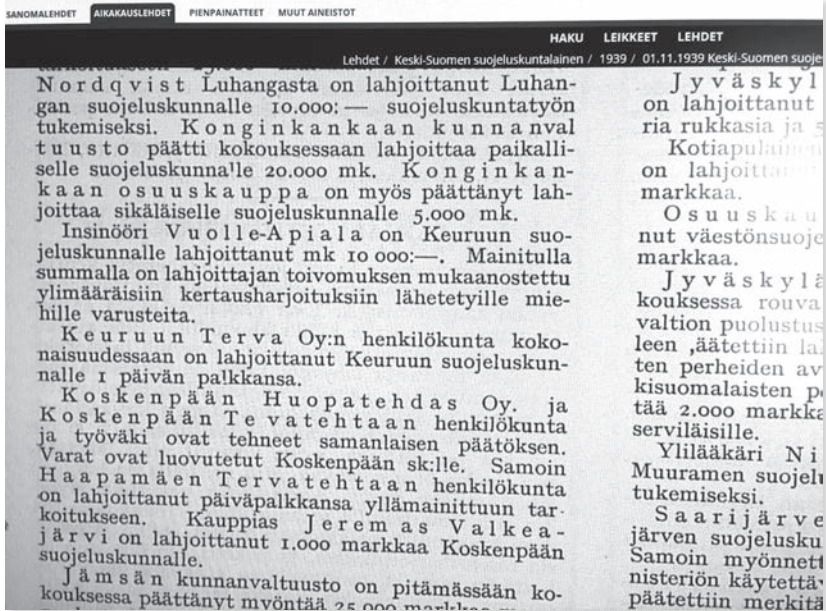

Tervatehdas mainitaan oheisessa
Einari Vuorelan kirjoittamassa runossa
keuruulaisista yrittäjistä:
Runoa ja kauppapolitiikkaa 3.6.1930.

Keuruun Terva Oy:n tehdas Keuruulla 1930. Vasemmalta: A. Sievänen, O. Salonen, J. Vesterlin, V. Korpinen, T. Hokkanen, N. Vuolle-Apiala, O. Laakso, E. Suni, V. Nieminen, E. Rauhala ja P. Korpinen. Hevosen nimi oli "Lappi" ja koiran "Lady".

Leike Keski-Suomen Suojeluskuntalainen -lehestä 1.11.1939.

Sota-aika

Talvisodan alettua 30.11.1939, oli myös Niilolla edessä lähtö rintamalle. Kotirintaman miehet ja naiset jäivät tekemään tervaa, jota tarvittiin paljon jo pelkästään Puolustusvoimille.

Talvisodan Niilo palveli hyökkäysvaunumiinalataamon johtajana Helylän kylässä lähellä Sortavalaa. Hänet ylennettiin vänrikiksi 28.8.1940.

Jatkosodan ajan Niilo toimi 11. Pioneerivarastokompanian päällikkönä. Kompania perusti II Armeijakunnan Pioneerikenttämakasiinin.

*Tasavallan Presidentti
Suomen Valkkoisen Ruusun Ritarikunnan
Suurmestari*

on joulukuun 6 päivänä 1963 päättänyt antaa Teille

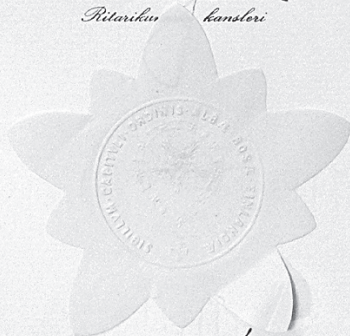
Diplomi-insinööri

Niilo Leopold Vuolle-Apiala

Suomen Valkkoisen Ruusun Ritarikunnan

ritarimerkin

Joni Tanaama
Ritarikunnan kassööri

Woldemar A. Heikkinen
Ritarikunnan sihtööri

PIONEERIRISTI

on myönnetty Teille

Niilo Vuolle-Apiala

osallistumisestanne Suomen itsenäisyyden ja vapauden
puolesta käytyyn jatkosotaan vuosina 1941–1945
pioneer- tai linnoitusjoukoissa

Helsingissä 1. 11. 1956

Uuno Järvinen
Kenraaliluutnantti

Arvo Zundorff
Kenraalimajuri

Niilo palkittiin jatkosotaan osallistumisesta Pioneeriristillä.

Majuri evp. Tapio Paappasen Suur-Keuruun Sanomiin
kirjoittama artikkeli keuruulaisesta miinaosaamisesta.

Keuruulta talvisotaan miinaosaamista

TAPIO PAAPPANEN

Talvisotaa oli käyty viikon päivät, kun valtakuntaan ryhdyttiin perustamaan hyökkäysvaunumiinalataamoja. Tähän organisaatioon tuli mukaan keuruulainen diplomi-insinööri Niilo Vuolle-Apiala, joka sai tehtäväkseen ryhtyä johtamaan Sortavalan läheisyyteen perustettua Helylän lataamoa. Se sijaitsi Helylä Oy:n tiloissa.

Talvisodassa Suomella oli vähän sotamateriaalia ja osa siitäkin oli vanhentunutta. Materiaaliasioista oli käyty ennen sotaa poliittista keskustelua, jonka sävy päättyi lähes poikkeuksetta toteamukseen – minkä takia sotamateriaaliin pitäisi laittaa rahaa, koska eihän sotaa tule. Tällä ajattelumallilla oli kohtalokkaat seuraukset. Valtakunta joutui käymään sotaa valmistautumattomana ja ilman asianmukaista sotamateriaalia. Materiaalin puute pioneeriaselajissa merkitsi sitä, että Suomella oli tehdasvalmisteista hyökkäysvaunumiinaa m/36 varastoituna 5000 kpl. Se päätettiin jakaa niin, että Karjalan Kannaksen joukkojen käyttöön tuli 4825 kpl ja Laatokan Karjalassa taistelleelle IV Armeijakunnalle jäi 175 kpl. Tämän jälkeen varastot olivat tyhjät panssareiden torjuntaan soveltuvista miinoista.

Joulukuun 6. tai 7. päivänä 1939 kauppa- ja teollisuusministeri Väinö Kotilainen kutsui luokseen asesuunnittelukunnan toimistopäällikkö everstiluutnantti A.E. Salorannan. Ministeri totesi, että hyökkäysvaunumiinatilanne oli hälyttävän huono. Kotilainen tiedusteli Salorannalta, että voitaisiinko saada hyökkäysvaunumiina m/S- 39:ää nopeaan sarjatuotantoon. Evl Saloranta oli suunnitellut tämän puulaatikkomiinan.

Puolustusministeri Juho Niukkanen hyväksyi joulukuussa Salorannan esityksen ja ministeriön hyökkäysvaunumiinatoimisto oikeutettiin perustamaan tarpeellinen määrä hyökkäysvaunumiinalataamoita. Varoja hankkeeseen varattiin sen aikaista rahaa 1000 000 markkaa.

Lataamoissa puulaatikot täytettiin kloraattijauheen ja hartsin sekoitteisella räjähdysaineella. Lataamot käyttivät räjähdysainetta päivittäin 12 tonnia ja sodan aikana yhteensä yli 450 tonnia. Miinoja valmistui maaliskuun 13.päivään 1940 mennessä

yhteensä 133 000 kpl. Laatomot onnistuivat myös valmistamaan kipeästi kaivattuja iskusytyttimiä, joita käytettiin tuotannossa olleiden miinojen sytyttiminä.

Lisäksi rintamalla olevat joukot käyttivät sytytintä erilaisten panosten laukaisemiseen. Iskusytytintä valmistettiin maaliskuun 13. päivään mennessä 175 000 kpl. Lataamot valmistivat sodan aikana myös erilaisia latumiinoja, jäänräjäytyspanoksia ja putkimiinoja. Ne olivat yksinkertaisia räjähdysaineella täytettyjä rautaputkenpätkiä, ja niitä valmistui 7 000 kpl.

Hyökkäysvaunumiina m/S-39, paino 6,5–7,5 kg, r-ainetta 3,0–3,8 kg.
Kuva: Sotamuseo

Putkiansan tekovaihe. Kuva: Sotamuseo

Talvisodan miinalataamoissa valmistetut hyökkäysvaunumiinat purettiin Päämajan pioneeriosasto II:n lajitteluvarikolla, joka sijaitsi vuosina 1941–1942 Pieksämäen lähellä Nikkarilassa.
Kuva: Sotamuseo

Keuruun Terva osallistui myös omalla panoksellaan Kansanapu-keräykseen.

Kokemusten keräämistä

Vuoden 1940 huhtikuussa Niilo Vuolle-Apiala sai tehtävän koota kertomukseksi maavoimien pioneeriupseerien sotakokemuksia hyökkäysvaunumiinatoimiston alaan kuuluvista välineistä. Hänen piti haastatella lukuisa määrä eritasoisissa tehtävissä toimineita pioneeriupseereita ja -aliupseereita. Joukkoon mahtui armeijakuntien ja divisioonien pioneerikomentajia, komppanian päälliköitä ja joukkueenjohtajia sekä ryhmänjohtajia. Tehtävä edellytti henkilökohtaista tapaamista. Sotakokemuksista ei saanut keskustella puhelimitse. Raportti piti toimittaa maavoimien pioneerikomentaja eversti Vainiolle. Seuraavassa muutama poiminta henkilöiden kertomista kokemuksista hyökkäysvaunumiina m/S-39:stä.

Majuri Matti Oinonen, IV Armeijakunnan pioneerikomentaja Laatokan Karjalassa piti hyökkäysvaunumiina m/S-39:ää riittävän tehokkaana vaurioittamaan vaunua. Hän toivoi miinaan laitetta, jolla sen olisi saanut ankkuroitua lisäpanoksen kanssa maahan niin, ettei sitä voitaisi poistaa.

Luutnantti Osmo Yli-Jama 34. Pioneerikomppanian päällikkö joutui käyttämään miinoja paljon. Laatikkomiinat olivat helpompia kuljettaa ja liikutella kuin rautakuoriset miinat. Jos havaittiin, että laatikkomiinan räjähdysteho ei ollut riittävä, niin miinakuopan pohjalle pantiin 1 kg:n trotyylikappale, jolloin teho lisääntyi huomattavasti.

Talvisotaa kokonaisuutena on pidetty ihmeenä. Samalla tavoin voidaan todeta sodan aikana valmistetuista ”miinakyhäelmistä”. Niilläkin pystyttiin aiheuttamaan viholliselle ihmeellisen paljon tappioita. Kovat pakkaset ja lumiolosuhteet aiheuttivat tosin hv-miina m/S-39:ssä tilanteita, että miina jäätyn ”yhdeksi klimpiksi” niin, ettei se lauennut. Onnettomuuksiakin sattui. Pioneerijoukoille tuli miinojen asennusvaiheessa tappioita varsinkin silloin, kun miinojen sytyttimiä ”herkistettiin”. Useita miinoja laukesi sotilaiden käsiin.

Hiilimurskaamon edessä työntekijät Onni Haapala (vas.) sekä Elias Lahtinen (luvussa mainitun Kaj Lahtisen isä) Kuva: Kaj Lahtinen

Hiilimurskaamon palo keväällä v. 1941

Toukokuun 29. päivä vuonna 1941 tapahtui Tervalla traaginen onnettomuus, jossa neljä nuorta keuruulaisnaista menehtyi. Melonlahden rannassa oleva hiilimurskaamo paloi räjähdysmäisesti traagisin seurauksin. Tuolloin 16-vuotias Kaj Lahtinen, (Tervalla töissä jo ennen jatkosotaa) joutui silminnäkijäksi ja todistajaksi tapahtumalle, joka järkytti koko paikkakuntaa.

Kirjoittaja haastatteli Lahtista, joka muisti tapahtuman hyvin:

"Olin Tervalle menossa n. 400 metrin päässä hiilimyllystä, kun kuulin kovan räjähdysten, jonka seurauksena syntyi suunnaton tulipalo. Tuli tuhosi rannassa olleen lautarakenteisen myllyn yhdessä humauksessa. Siinä seisoin järkyttyneenä paikallani, tietäen, että rakennuksessa oli ihmisiä, enkä voinut tehdä mitään, muistelee Lahtinen. Rakennus sijaitsi paikassa, jota kutsuttiin rimahelvetiksi.

Tapahtuma tutkittiin tarkkaan, eikä sabotaasinkaan mahdollisuutta voitu aluksi sulkea pois, oltiinhan sodan kynnyksellä ja elettiin muutenkin raskaita aikoja. Tutkimukset osoittivat kuitenkin palon onnettomuudeksi. Myllyltä jauhettu hiili siirrettiin rullavaunurataa pitkin varastolle. Onnettomuuspäivänä tyhjä rullavaunu karkasi varastolta ja tuli vauhdilla mäkeä alas törmäten myllyllä olleeseen toppariin. Kun vaunun rautapyörä noustuaan ylös iskeytyi takaisin kiskoihin, löi se kipinän. Muuta ei tarvittu, kun rakennuksessa oli runsaasti syttyvää hiilipölyä.

Pienempiä tulipaloja sattui myöhemminkin. Palo tuhosi osan tervatehtaasta 10.7.1954. Tervatehtaasta paloi jälleen osa 30.10.1971. Tervan liimapalkkitehtaan tuhosi tulipalo 22.11.1973, eikä sitä rakennettu enää uudelleen. Palkkituotanto jatkui kuitenkin lähes keskeytyksettä muissa tiloissa.

Kuvissa kuljettaja Paavo Etelä, apumies Esko Kaukonen, vuosi 1942.
Kuvat: Pekka Kaukonen

Niilo Karhumäen asemalla jatkosodan aikana.

Jatkosota alkaa

Oli kesäkuu 1941 ja edessä jälleen lähtö sotaan, nyt jo kolmatta kertaa. Jatkosodan Niilo palveli Pioneerivarastokomppanian päällikkönä ja ylennettiin insinööriluutnantiksi 19.9.1941.

Tervalla oli sodan alkaessa mm. kaksi kuorma-autoa, joista toinen luovutettiin Puolustusvoimien käyttöön, kuten sodan alkaessa oli käytäntö. Kaikki siviiliajoneuvot, joita ei kotirintamalla välttämättä tarvittu, luovutettiin Puolustusvoimille kuljetuskapasiteetin lisäämiseksi. Toinen ajoneuvo tarvittiin tervaksien ajoon.

Pääesikunta oli vaatinut tervantuotannon pitämistä käynnissä koska tervaa tarvittiin runsaasti myös Puolustusvoimille. Keuruulainen kuorma-autoilija Toivo Keskinen kertoi kirjoittajalle muistavansa hyvin: ”Kun me Vanhasen Laurin kanssa lähettiin Terva-Niilon voortilla sotaan”.

Kuorma-autoja Itä-Karjalassa. Kuvan henkilöt: oikealta Lauri Vanhanen, Toivo Keskinen, lavalla keskellä Leevi Syrjänen. Kaksi muuta tuntemattomia. Autot ovat mallia Ford 098T "Hävittäjä", vuosimallia 1940. Kuva. Ahti Vanhanen.

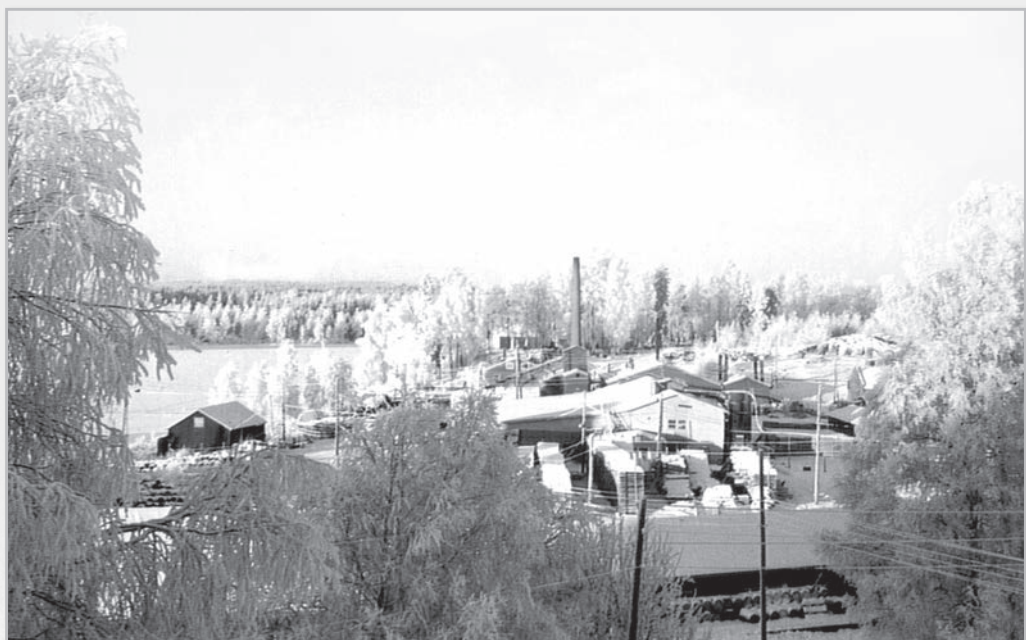
Laatokan Karjalassa jatkosodan aikana.

”Oli kesäkuun alku 1941, kun olin tekemässä tervaskuormaa Koskenpään ja Petäjäveden rajamailla. Läheisestä talosta, jossa oli puhelin, tultiin sanomaan, että on lähdettävä välittömästi Keuruulle ja piti ajaa suoraan ”Tervan monttuun”, jossa saat tarkemmat ohjeet. Siellä olikin Niilo jo odottamassa sotilaspuvussa. Keuruulle ajellessa arvasin kyllä, mistä on kyse, koska sitä jo tiedettiin odottaa. Kyseessä oli tietysti liikekannallepano. Niilo käski minun ajaa kotini kautta, josta piti ottaa reppuun mukaan vaatteita ja ruokaa. Sitten otat mukaan Vanhasen Laurin ja ajatte Jyväskylään rautatieasemalle, sieltä tulee tavaraa kyytiin ja uudet ohjeet.”

Niilo kertoi saaneensa jo omankin käskynsä, ja lähtevänsä vielä sama päivän aikana oman joukkonsa perustamispaikalle. Jyväskylässä autoon lastattiin tavaraa, mm. piikkilankaa, työkaluja ja miehiä ja käskettiin ajaa Pieksämäelle, jossa kuljetuskolonna koottiin. Kuorma-autoja oli n. kuutisenkymmentä, kun lähdettiin ajamaan kohti Karjalan kannasta. Matkalta tuli kyytiin lisää miehiä ja toisia jäi pois, kuka oli määrätty minnekin. Autoja käytettiin samalla henkilökuljetuksiin.

”Ajettiin yhtä kyytiä n. puolitoista vuorokautta. Välillä tankattiin ja ajettiin Laurin kanssa vuorotellen, kun toinen yritti nukkua. Ei siitä nukkumisesta kyllä mitään tullut, oli se semmoista rynkytystä, huonot tiet kun oli. Viimein päästiin perille ja auto käskettiin ajaa heti ilmasuojaan. Topista tehtiin panssarivaununkuljettaja.”

Sinne jäi ”voorti” Karjalan korpeen, enkä sitä enää sen koomin nähnyt, joku muu sitä sitten varmaan ajoi, ehkä Lauri. Eikä ollut Niilo myöhemminkään autonsa perään kysellyt, oli kuulemma tuumannut, että ”Henry tekee uusia”.

Sodan jälkeen

Sodan päätyttyä ryhtyi Niilo
edelleen kehittämään perustamaansa yhtiötä.

Perustettiin tervatehdas Pylkönmäelle Paajalan kylään, sekä tehdas Haapamäelle, sekä joitain pienempiä yksiköitä täydentämään tuotantoa. Huttulassakin toimi jo 1930- luvulla perustettu tervetehdas, joka kuitenkin paloi 7.7.1937. Muistona noilta ajoilta on tienviitta Huttulassa, Tervatehtaanpolku.

Toiminta laajeni yhä enenevässä määrin puunjalostukseen. Petäjävedelle perustettiin saha, joka toimi 1960-luvun lopulle. Vähitellen tuotantoa ryhdyttiin keskittämään Keuruulle. Paajalan tehdas lopetti toimintansa 1960-luvun puolivälissä. Haapamäen tehdas oli lopetettu jo aiemmin.

NIILO VUOLLE-APIALA

KEURU

Puhelin Keuru 20

Keuru

T o d i s t u s.

Pyynnöstä todistan, että neiti T o i n i H o k k a n e n, synt. 28 /11 1921, on ollut meillä kotiapulaisena 6/7 1949 alkaen tähän päivään saakka.

Koko tämän ajan on hän tehnyt työnsä kiitettävällä ahke-
ruudella ja tunnollisuudella, on osoittautunut luotettavaksi ja
käytökseltään hyväksi ja moitteettomaksi.

Palveluksestamme on hän vapaa omasta pyynnöstään.

Keuruulla 30 p:nä marraskuuta 1949

NIILO VUOLLE-APIALA
insinööri, Keuruu

Kuva vanhan konttorin kahvihuoneesta. Vasemmalta: Veikko Tikkala, Vuokko Virtanen, Anja Järvinen, Maija-Liisa Mäkinen, Leena Alamäki, Anneli Kivikko, Antti Vuolle-Apiala ja Niilo Vuolle-Apiala.

Konttoristi Anna Ilmonen
Kuva: Leena Alamäki

Kuva yllä. Leena Mäkinen nyk. Alamäki, Maija Mäkinen ja Anja Järvinen "Vanhalla" konttorilla. Kuvat: Mailis Pykälämäki

Mailis Tamminen nyk. Pykälämäki.
Kuvat: Mailis Pykälämäki

— Asent. Nykanen as.	55
— Riutta as.	3 08
— K Lahtinen as.	3 09
Keuruun Säästöpankki	70
Keuruun Talouskauppa konttori ja asunto	2 22
— Myymälä	2 36
Keuruun Terva Oy	2 47
— Konttori	2 47, 50
— Johtaja	20
— Kotiin	2 51
— ”Keuru levy” tehdas	1 43
— Tervatehdas	1 38
— Työnjoht. kotiin	2 67
— Metsätyönjoht. kotiin	42
Keuruun Työlaitos	1 57, 3 36
Keuruun Urheiluliike om. M Ähtävä	3 37
Keuruun Uusi Pukimo	41
Keuruun Vaatetus om. V Kinnunen	2 04
Keuruun Valokuvaamo M Tuominen	2 00
Keuruun Villa	2 00
— Kehräämö	3 10
— Joht. as. Unto Kangas	1 68
— Myymälä	2 13
Keuruun Väri ja Tapetti	41
Keuruun Yhteiskoulu Rainio Jussi rehtori	2 74
Kinnunen V kauppias	3
Kioski-Kahvila	2 1 20
Kirkkoherranvirasto	
Kivi-Mannila Kaisa-Liisa	

Ansiomerkkejä pitkäaikaisille työntekijöille on juuri jaettu.

Kuvia Tervan pikkujouluista 60-luvun tapaan.

Tervan työntekijöitä 12.4.1953. Kuva: Erkki Nevala

Tervan 30-vuotisjuhla 31.8.1956. Alarivi vasemmalta: perheen koira "Kille", Kustaa Vuolle-Apiala, Niilo Vuolle-Apiala, Herman Virtanen, Klaus Virtanen, Otto Laaksonen. Toinen rivi: toinen vasemmalta Elina Vuolle-Apiala, Sirkka Vuolle-Apiala, Anna Ilmonen, Rinikka ?. Seitsemäs vasemmalta: Martti Itälä, Yrjö Riikonen ja Antti Vuolle-Apiala. Kolmas rivi: vasemmalta Tauno Manninen, Klaus Koivikko. Neljäs vasemmalta Veikko Tikkala, kuudes vasemmalta Lauri Tartia. Yhdeksäs Keijo Jääskeläinen, Turtiainen ?, Martti Koivikko ja oikealla Oskar Salonen. Takarivi: vasemmalta Aarne Hämäläinen, kuudes Olli Rinne, seitsemäs Arvi Mäkinen. Kuva: Ali Vuolle-Apiala

Aarne Hämäläinen Petäjäveden sahan konttorin edessä. Auto Fordson 10 CT
Kuva: Seppo Hämäläinen

Petäjäveden sahan konttorirakennus 1965.

Petäjäveden sahan työntekijöitä tukkikasan päällä. Konttorimies Kalevi Koskinen, metsätönohjaaja Pauli Sulkula ja sahanjohtaja Martti Nurmi.

Petäjäveden sahan työntekijöitä lentopallo-ottelussa Martti Nurmi, Eeva-Liisa ja Esko Helin, sekä Aila Liimatainen.

Unto Nevala ja Ford Taunus 17M-G2 Petäjäveden sahalta 1960-luvun alkupuolella.
Kuva: Erkki Nevala

Maija-Liisa Mäkinen, Leena
Alamäki, Aarne Hämäläinen
ja Anja Järvinen.
Kuva: Leena Alamäki

Aarne Hämäläinen ja Koskenpäälainen Otto Koskinen, sekä Volvo 440. Kuva: Seppo Hämäläinen

Ford Trader "Raateri" lautakuormassa Petäjävedellä. Kuljettaja tuntematon.

Ford Thames "Tempsi". Matti Perttula viemässä tynnyrikuormaa Pylkönmäen Paajalaan 50-luvulla
Kuva: Mikko Perttula

Ford Köln, "Kölnin voorti" 50-luvun puolivälissä. Kopissa Lauri Tartia.

Bedford, "Petteri".

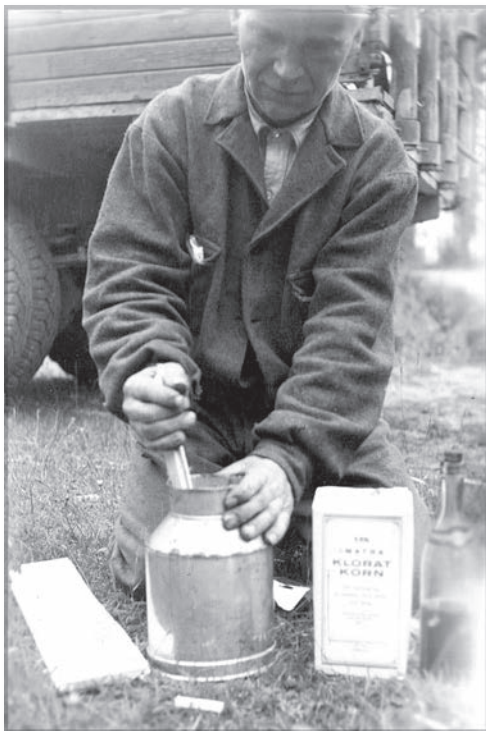

Levytehtaan työntekijöitä. Kuvasta tunnistettu Kalle Rönttilä (toinen vas.), Uutto Nevala (keskellä), Martti Kaarenoja (toinen oik.) Kuva: Erkki Nevala

Pajan rannassa pyykkituvan laiturilla
Vasemmalta: Erkki Koivikko, Jorma Raivio, Heikki Koivunen ja Erkki Nevala.
Kuva: Erkki Nevala

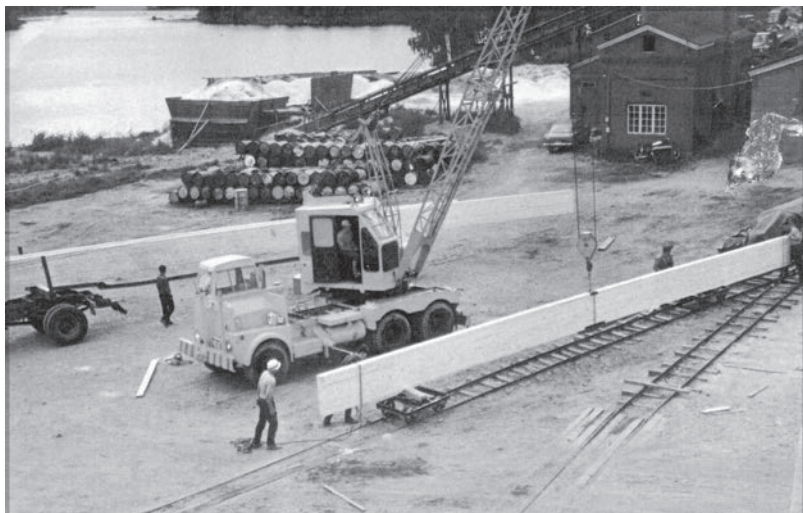
Oskar Salonen (s. 18.5.1889, k. 4.11.1957.)
tekemässä "kantopommia".
Kuva: Asko Salonen

Liimapalkin kuljetusta valmistellaan. Vasemmalta: Niilo Järvinen, Mikko Perttula, Toivo Nelimarkka (selin) ja Antti Koto. Kuva: Antti Koto

Kuva: Mikko Perttula

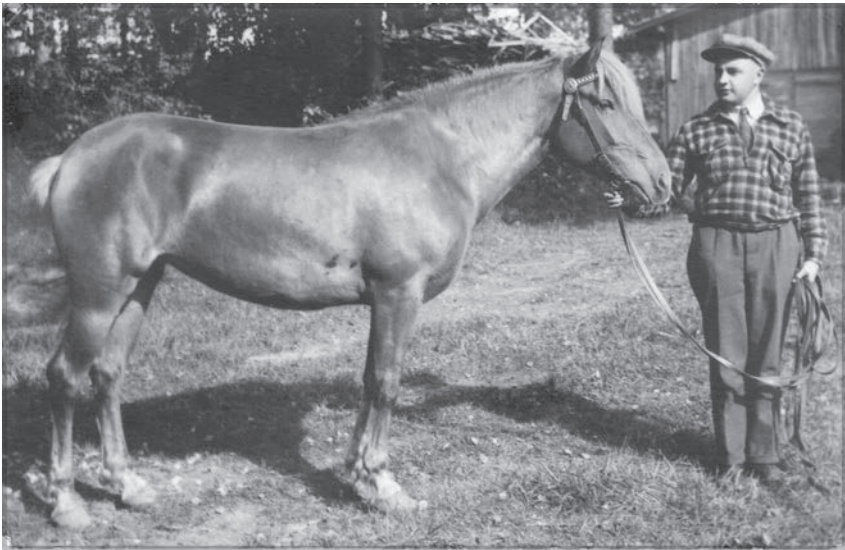
Kuva: Mikko Perttula

Muu toiminta

Vapaa aikanaan Niilo osallistui monenlaisiin harrastuksiin ja luottamustehtäviin, ollen monella tapaa mukana paikkakunnan kehittämisessä.

Monenlaisia ”virkoja” paikallisissa yhteisöissä alkoi kertyä tasaiseen tahtiin. Toiminta toi tervetullutta vaihtelua omaan työhön, sekä antoi erinomaisen tilaisuuden tutustua keuruulaisiin. Ystäväpiiri alkoikin nopeasti laajeta. Kunnallispolitiikkaan hän ei lähtenyt mukaan, vaikka useasti ehdolle pyydettiin. Kirkkovaltuustossa hän kuitenkin oli jäsenenä.

Hevoset olivat joka tapauksessa harrastuksena ykköstilalla. Kotona Verkkalassa opittu hevosten käsittelytaito kehittyi entisestään omien hevosten myötä. Tallissa oli työhevosia ja juoksijatammoja, joita Niilo itse ohjasti ravikilpailuissa. Pitkäaikaisena ja päätoimisena hevoshoitajana toimi Veikko Tikkala, joka myös ajoi kilpaa. Hevosharrastus ja -kasvatus toi myös jäsenyden Keuruun Hevosystävien seuran johtokunnassa, sekä Keski-Suomen Hevosjalostusliiton ja Suomen Ravirenkaan johtokuntien jäsenyyden.

Seinäjoella ravikilpailuissa kesällä 1963. Vasemmalta Aarne Kaarenoja, Unto Nevala, Toivo Nelimarkka ja Klaus Koivikko. Niilo keräsi usein mukaansa ravikilpailuihin Tervan "hevosmiehiä". Kuljettajana toimi monesti Unto Nevala ja Klaus Koivikko. Myös kirjoittaja pääsi usein mukaan.

Unto Nevala ja Ford Mercury vm. 1949. Kuva: Erkki Nevala

Niilo oli myös urheilumies. Urheiluharrastus toi Keuruun Kisailijat ry:n puheenjohtajuuden v. 1930 ja varapuheenjohtajuuden v. 1931. Myös toimitsijatehtäviin kilpailuissa hän osallistui innolla.

Mieleenpainuva elämys oli myös vierailu Helsingin Olympialaisissa v. 1952. Olympialaisiin hän vie mukanaan työntekijöitään kustantaen heidän matkansa.

Kulttuuri kuului myös harrastuksiin. Niilo oli perustamassa Keurusselän Seuraa v. 1942 ja tuki myös sotaveteraanien työtä monin tavoin.

Keuruun Yhteiskoulun perustamista oli hän tukemassa lahjoittamalla osan Suojeluskunnalta ostamistaan osakkeista Yhteiskoulun kannatusyhdistykselle.

Kuten edeltä käy ilmi, oli Niilo ns. monessa mukana. Yrity maailma oli kuitenkin hänen ominta aluettaan. Monet aloittelevat yrittäjät kävivätkin kysymässä neuvoja yrityksen perustamiseen liittyvissä asioissa. Auliisti hän jakoikin neuvojaan ja kokemuksiaan omaa aikaansa säästämättä saadakseen uuden yrittäjän jaloilleen. Toisin kuin nykyään, tuohon aikaan oli kaikesta itse otettava selvää, jolloin kokeneempi yrittäjä oli suureksi avuksi.

Keuruun Sähkö Oy:n kehittämiseen Niilo osallistui toimimalla yhtiön johtokunnassa varajäsenenä v. 1933–39, johtokunnan varsinaisena jäsenenä 1940, ja johtokunnan puheenjohtajana vuodesta 1963 vuoteen 1972 saakka.

Keuruun Kisailijoiden toimitsijat Keuruulla v. 1928. Niilo eturivissä vasemmalla.
Kuva: Keuruun Kisailijoiden arkisto

Tervan työntekijöitä Hesingin Olympialaisissa v. 1952.

Kisailijain juhla alkoi seuralipun naulauksella

Uusitun seuralipun naulauksella aloitettiin Keuruun kisailijain 60-vuotisjuhlien vietto lauantai-iltana. Seuran merkki on uusitus-

lipussa muutettu nykyisen heraldiikan suosituksen mukaisesti lipun keskelle.

Kisailijain puheenjohtaja Voitto Saari kertoi, että kisailijain vanha lippu on ollut seuran tunnukseksi 16.7.1928 lähtien. Uudistetun lipun on valmistanut Taitopaino Oy Tampereelta. Lippukuuluvan tangon on lahjoittanut Kalettoman pioneerivarikko.

Lipun naulaamisen aloittivat

seuran entiset puheenjohtajat Niilo Vuolle-Apiala, Vilho Palonen ja Veikko Ilvesmäki. Heidän jälkeensä löivät naulansa seuran nykyisen johtokunnan jäsenet. Naulausta johti Simo Vartio. Tilaisuudessa esittivät musiikkia kahdelle trumpettille Maj-Lis Tapola ja Olli Högström.

Keuruun Kisailijain kunniapuheenjohtaja Vilho Palonen totesi tervehdyspuheessaan, että seura on kuuden vuosikymmenen aikana tehnyt Keuruulla omaa tärkeää tehtäväänsä, joka tulee edelleen jatkumaan. Lipun naulaamisen jälkeen 60-vuotisjuhlien aattoiltaa jatkettiin veljestilai-

suutena.

Keuruun Kisailijain 60-vuotisjuhlat jatkuvat tänään sunnuntaina. Juhlajumalanpalveluksessa Keuruun kirkossa saarnaa pastori Jaakko Saari. Kisakaarteella klo 14 alkavassa pääjuhlassa puhuu Suomen urheiluliiton toimitusjohtaja Jorma Varis.

Keuruun Kisailijain 60-vuotisjuhla aloitettiin uusitun seuralipun naulauksella. Metsänhoitaja Simo Vartio (vas.) johti naulausta. Ensimmäisiä nauloja naputtelee Niilo Vuolle-Apiala.

Keskisuomalainen 6.10.1974. Kuvassa taustalla vasemmalta: Ville Palonen, Veikko Ilvesmäki, Heikki Mannisenmäki, Jorma Heikkinen, Sakari Vehviläinen, Voitto Permikangas

KESKUSKAUPPAKAMARI

ON TÄNÄÄN PÄÄTTÄNYT ANTAA
HOPEISEN ANSIOMERKKINSÄ
TEILLE

DIPLOMI-INSINÖÖRI NIILO VUOLLE-APIALA
MAAN ELINKEINOELÄMÄN TUNNUSTUKSENA
25 VUOTTA
JATKUNEESTA ANSIOKKAASTA TYÖSTÄNNE

KEURUUN SÄHKÖ-OSAKEYHTIÖSSÄ

HELSINGISSÄ 11 PÄIVÄNÄ marras KUUTA 1965

KESKUSKAUPPAKAMARIN ANSIOMERKKILAUTAKUNTA

Sakari Vyyrynen

Matti Mäenpää

Elinkeinoelämän tunnustuksena Niilo palkittiin Keskuskauppa-kamarin myöntämällä hopeisella asiomerkillä.

Oy Ford Ab
HELSINKI

Insinööri
N Vuolle-Apiala
KEURUU

Ford Motor Companyn perustajan, Henry Fordin syntymästä on kulunut 100 vuotta. Eräs hänen periaatteistaan oli jatkuvan asiakassuhteen säilyttäminen.

Toivomme Teidän, uskollisena Ford-tuotteiden käyttäjänä, vastaanottavan Henry Fordin muistoksi lyötetyn mitalin.

Kunnioittaen

O/Y FORD A/B

S Östenson
Toimitusjohtaja

Niilo 60 vuotta 15.11.1961.

Keuruun Terva Oy:n toiminta päättyy

”Terva” elää sitkeästi Keuruulaisten puhekielessä, mm.:

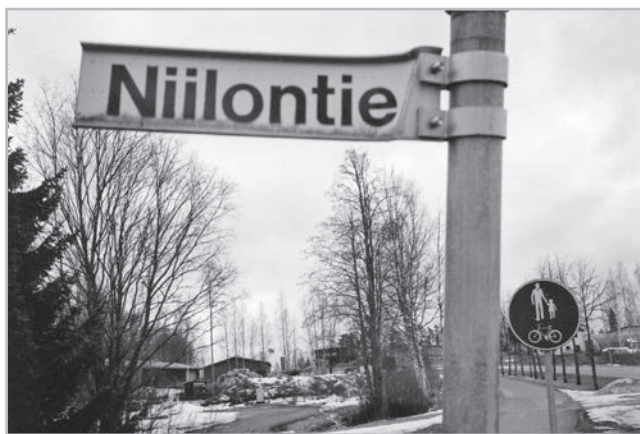
”Tervanmonttu”, ”Tervanranta”, ”Oltiin töissä Tervalla”

Viimeisinä vuosina Niilon terveys alkoi heiketä, eikä hän enää osallistunut julkisiin tehtäviin, eikä muutoinkaan näyttäytynyt oman elinpiirinsä ulkopuolella, ellei työ sitä vaatinut.

Niilo menehtyi 74-vuotiaana Keuruulla vakavan sairauden jälkeen 20.10.1975 ja siunattiin haudan lepoon 1.11.1975 sukhautaan Koskenpäälle.

Niilo jätti kuitenkin pysyvän jäljensä Keuruun katukuvaan. Tästä on osoituksena hänen mukaansa nimetty Niilontie, sekä tervatehtaasta muistuttavat Tervantie ja Tehtaantie sekä Tervatehtaanpolku Huttulassa ja Tervatie Petäjävedellä, jossa yhtiöllä oli saha.

Tehtaan rakennukset ovat jo lähes täysin kadonneet. Jotain on silti vieläkin nähtävissä. Puurakenteinen tynnyrivarasto Tehtaantien varressa, nyt jo kylläkin puretu sekä osa ”Parkettina” tunnetusta punatiilirakennuksesta Tervantien varressa. Tehtaan paikalla on nykyisin liikuntapuisto.

Tervan liikuntapuisto. Kuva: Keuruun kaupunki

Keuruun Terva Oy toimi Keuruulla monen vuosikymmenen ajan. Se on kokenut rauhanajan haasteet ja sodan ajan mukanaan tuomat erityispiirteet.

Tehdas antoi aikanaan leivän lukuisiin perheisiin ja oli Keuruun suurin työnantaja.

ISBN 978-952-93-9427-2

